

ҒТФХР 14.37.09

<https://doi.org/10.32523/2220-685X-2024-75-4-42-52>

Ғылыми мақала

Ауез Бәйдібеков¹ , Карина Есентаева*² ^{1,2}Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, ҚазақстанE-mail: ¹a.baydabekov@mail.ru, ²karina.zhashibekova@gmail.com

Сәндік-қолданбалы өнердің эволюциясы және оның сәулеттік ортаның заманауи дизайнына әсері

Андатпа. Бұл мақала сәндік-қолданбалы өнердің эволюциясы және оның қазіргі дизайндағы маңызы туралы. Мәдени, әлеуметтік және технологиялық өзгерістердің әсерінен қалыптасқан әртүрлі стильдер мен әдістердің тарихи дамуына баса назар аударылады. Маңызды аспект-дәстүрлі қолөнерді және олардың қазіргі жағдайдағы өзгеруін қарастыру. Мақала тоқыма, керамика және жиһазды қоса алғанда, сәндік-қолданбалы өнердің элементтерінің бірегей эстетикалық шешімдер мен сәйкестіктерді жасау үшін заманауи дизайнға қалай біріктірілетінін талдайды. Қазіргі дизайнерлер тарихи мотивтер мен техниканы бүгінгі күннің талаптарына бейімдей отырып қолданатыны атап өтілді. Сондай-ақ, қазіргі заманғы технологиялардың өнімдерді өндіру мен таратуға әсері қарастырылады, бұл ұлттық дәстүрлерді сақтауға және оларды келесі ұрпаққа беруге мүмкіндік береді. Өткен мен қазіргі арасындағы симбиоздың мәдени алмасуды және тұрақты дизайнды дамытатын жаңа визуалды тілді құрудың негізі ретінде маңыздылығы атап өтіледі. Сонымен қатар, осылайша, сәндік-қолданбалы өнердің эволюциясын зерттеу заманауи дизайнның мәдени тамырларын жақсырақ түсінуге көмектесіп, инновацияға деген ұмтылысымыздағы дәстүрлердің құндылығын маңызды еске салады. Сайып келгенде, өткен мен қазіргі арасындағы бұл өзара әрекеттесу болашақ үшін жаңа көкжиектер ашады, мұнда өнер мен функционалдылық адам өмірінде өз орнын таба беретінін көрсетеді.

Түсті: 25.10.2024.; Жөнделді: 30.10.2024; Мақұлданды: 22.11.2024.; Онлайн қол жетімді: 15.12.2024

Түйін сөздері: сәндік-қолданбалы өнер, тарих, дәстүр, заманауи дизайн, архитектура, қолөнер, эстетика.

Кіріспе

Дәстүрлі өнер мен қолөнердің дамуы бейнелеу өнерінде, соның ішінде сәулет өнерінде маңызды рөл атқарады. Ежелгі уақытта адамдардың қоршаған ортаны эстетикалық тұрғыда ұйымдастыруы көбінесе утилитарлық және көркемдік функцияларды бірлестіруден бастау алды. Сәулет өнері негізінде монументалды өнердің элементтері мен күнделікті қолданылатын заттардың эстетикасын үйлестіре отырып, адамзат өмірінің маңызды құрамдас бөлігі ретінде өз орнын тапты. Кеңес дәуірінде көркемдік дизайн тұжырымдамасы барлық өндірістік бұйымдардың – киімнен бастап ғимараттар мен құрылыстарға дейінгі – эстетикалық мәнін қамтыды [1].

Қазіргі кезде дизайн композиция саласында дәстүрлі әдістерді де, авторлық шешімдерді де үйлестіретін көркемдік және техникалық қызметтің маңызды бір бағытына айналды. Әсіресе сәндік-қолданбалы өнердің эстетикалық және функционалдық құндылығы бірлікте қарастырылып, өнер туындылары тек күнделікті қажеттіліктермен байланысты емес, сонымен қатар адам өмірінің эстетикалық талғамын да айқындайды. Қазақ халқының дәстүрлі қолөнері зергерлік бұйымдар, киіз, тоқу, кесте тігу, ағаштан, металдан, былғарыдан жасалған бұйымдарды безендірумен ерекшеленеді [2]. Бұл өнер туындылары ұлттық мәдениеттің маңызды элементтері болып табылады және олар заманауи дизайнның әртүрлі бағытарын дамытудың негізін қалаушы факторлар болып саналады. Қолөнер мен сәулет өнеріндегі тарихи сабақтастық, дәстүрлер мен жаңа технологиялардың үйлесімі, экологиялық аспектілер, сондай-ақ мәдениетаралық байланыстар қазіргі заманғы дизайнерлерге кең мүмкіндіктер туғызады.

Осыған байланысты, сәндік-қолданбалы өнердің эволюциясы мен оның заманауи дизайнға ықпалы мәселесі өзекті болып отыр. Бұл зерттеуде сәндік-қолданбалы өнердің даму тарихы, оны қолөнердің өзіне тән ерекшеліктерімен байланыста қарастырып, оның қазіргі заманға қалай бейімделіп, жаңарып отырғанын талдау мақсат тұтылады. Осы тақырыппен айналысқан авторларға шолу жасайтын болсақ, онда келесі авторларды көрсетсек болады. М.С.

Соколова - дәстүрлі қолөнер мен оның қоғамдық өмірдегі рөлін зерттеген зерттеуші. Оның еңбектерінде қолөнердің шеберлерінің жұмысындағы саралау мен кәсіби мамандану туралы айтылады [3]. Келесі автор А.Ғ. Ғали - қазақ қолөнерінің тарихын, оның элементтерін және қазіргі заманғы дизайндағы қолданылуын зерттеген ғалым [4]. Ол қазақтың ұлттық қолөнерінің әртүрлі аспектілерін талдайды. Ал Е.Н. Салемгереев - сәндік-қолданбалы өнердің өркендеу кезеңдерін зерттеген және оның қазақ мәдениетінде алатын орнын анықтаған автор [5]. С.Б. Исламова - сәндік-қолданбалы өнердің шығармашылық әлеуеті мен қазіргі заманғы дизайнерлік шешімдердегі дәстүр мен инновацияның үйлесімін қарастырады [6].

А.М. Ақмұратов - ұлттық қолөнердің қазіргі уақыттағы жағдайы мен оның мәдениетаралық байланыстары туралы зерттеулер жүргізген автор [7]. Бұл авторлар мен олардың зерттеулері сәндік-қолданбалы өнердің дамуы мен оның қазіргі заманға бейімделу мәселелерін терең түсінуге мүмкіндік береді.

Сәндік өнердің сәулеттік ортасы. Сәндік өнер туындыларының эстетикалық және функционалдық құндылығы көркем бейнелерді күнделікті қажеттіліктермен байланыстыратын бірлік ретінде қабылданған кезде толық ашылады. Бұл бірлік сәндік өнердің негізгі түрі болып табылады. Ежелгі уақытта адам өзінің тұрмыстық бұйымдарын қолдап қана қоймай, оларды безендіру арқылы заттарға эстетикалық құндылық беруге тырысты. Зергерлік бұйымдардың алғашқы түрлерінің бірі ою-өрнек болды, мағынасы аралас және бөліктерде ритмді түрде қайталанды. Қарабайыр өнердегі декордың пайда болуы еңбек пен рәсімге байланысты. Ежелгі уақытта халық аң аулауға, еңбекке, құрылысқа, ыдыс-аяқ пен жиһаз жасауға арналған шамдар жасаған. Жұмысты орындау кезінде адам физикалық күш-жігерді ғана емес, сонымен бірге шығармашылықты да жұмсауға тырысты. Уақыт өте келе көркемдік шеберлік дербес салаға айналды.

Өнеркәсіптік революция дәуірінде барлық бұйымдарды шеберлер мен олардың шәкірттері – ұсталар, қыш жасаушылар, тігіншілер жасаған. Өнеркәсіпті дамыту және еңбек бөлінісі, өнімнің функционалдығы мен эстетикасы әртүрлі мамандарға айналды. Өнеркәсіптік дәуірде суретшілер өндірісте жасалған бұйымдарды безендіре бастады, нәтижесінде қолөнер бұйымдарының сыртқы безендірілуі ретінде пайда болды. Әр түрлі дәуірлердегі бұл көркем шығармалар практикалық міндеттерді орындап қана

қоймай, зияткерлік мәдениетті дамытатын қоғамның эстетикалық тенденцияларын да көрсетті. Сәндік өнерге зергерлік бұйымдар, ыдыс-аяқ, қару-жарақ, киім, аяқ киім, жиһаз, мата, кілем, кесте және шілтер жатады. Олар сондай-ақ ғимараттардың интерьер элементтерін қамтиды: картиналар, сылақтар, тұсқағаздар, мүсіндер, кескіндемелер, Мозаика және жылыту, жарықтандыру және санитария жабдықтарының бөлшектері.

Сәндік заттар мен қолданбалы өнер-бұл әр түрлі дәуірлердің өмір салтын да, көркемдік талғамын да бағалауға мүмкіндік беретін маңызды ескерткіштер. Көбінесе арт-декор өнімдері этно-дәстүрлерді бейнелейді, мәдениеттің ерекшеліктерін білдіреді. Дәстүрлі этникалық қолөнер дағдылары, мысалы, нысан формалары, технологиялар, өрнектер мен мотивтер заманауи интерпретациялармен үйлеседі. Өнер мен қолөнер әйнек пен пластиктен бастап мата мен гипске дейінгі әртүрлі материалдарды қолдана отырып, өмірдің көптеген аспектілерін қамтиды. Мысалы, қазақтың дәстүрлі қолөнеріне киізбен жұмыс жасау, тоқу, кесте тігу, зергерлік бұйымдар мен ағаштан, металдан, былғарыдан және сүйектен жасалған бұйымдарды безендіру жатады.

Қолөнершілер киіз үй, қылшық жиһаз, әбзел, ыдыс-аяқ, көркем дыбыс шығаруға арналған құралдар жасады. Жиһаз қолданылған оюланған декор, музыкалық аспаптар-сүйек және металл төсемдер. Киіз үй кілемдері киіз үйді безендіруде басты рөл атқарды. Ағаш седлалар оюланған және басылған күміс төсемдермен, бедерлі парақтармен, қарғыбаулармен, биіппен және боялған металдан жасалған кішкене тақтайшалармен безендірілген, шеңбермен көмкерілген. Әр түрлі материалдар: тоқылған және киізден жасалған кілемдер, киіз үйдің құрылымдық бөліктерін, Сөмкелер мен төсек жапқыштарын бекітуге және безендіруге арналған өрілген жолақтар – үйдің жайлылығы мен жылуын қамтамасыз етеді.

Қазақ зергерлерінің өнері үлкен байлық пен жоғары шеберлікпен ерекшеленеді. Түрлі-түсті екпіндер отбасының бақыты мен әл-ауқатын бейнелейтін кілемшелерді ерекше көрсетеді. Ғасырлар бойы табиғат пен тұрмыстың көрнекі бейнелері қазақ халқының алуан түрлі көркемдік үлгідегі бейнесі болды. Бұрын айтылғандай, зергерлік бұйымдарда геометриялық, зооморфты, астральды, өсімдік және антропоморфтық өрнектер қолданылған, олардың бейнелерінде жабайы табиғат нанымдар мен мифологиялық

мотивтермен тығыз байланысты. Өзінің табиғаты бойынша оптимистік және көңілді қазақ халық өнері ежелгі дәстүрлер мен ғасырлар бойғы шығармашылық процесінде құрылған дәстүрлі мәдениет ерекшеліктерінің терең бейнесін бейнелейді. Қолөнердің түрлері бойынша бастапқы таралуы құралдар жиынтығын жетілдіру кезеңіне сәйкес келеді, бұл сәйкесінше күнделікті өмірде көрініс тапты. М.С. Соколова өз зерттеулерінде "қауымдастықтың кейбір мүшелері тек ыдыс - аяқ жасаумен айналысқан, басқалары киім тігіп, басқалары мылтық тігіп, т.б." деп жазады [8, 59-бет]. Осылайша, саралау қыш жасаушыларды, тігіншілерді, темір ұсталарын, зергерлерді анықтады; материалдарды өңдеу түрлері мен бұйымдардың ерекшеліктері бойынша көркем еңбектің бөлінуі бар. Айналадағы көрші елдерде болғанын түсінуде көркемдік қолөнер болған жоқ. Бірақ іс-шаралар бойынша бөліну және шеберлікті тікелей мұрагерлікпен беретін мамандандырылған шеберханалардың болуы әлемдік тәжірибеде барлық жерде болған сияқты.

Материалмен жұмыс істеу тәжірибесі оны жақсартуға әкеледі, оны жетілдіру бір өнімді өндірудің әртүрлі технологияларын анықтайды және анықтайды. Мысалы, балта мен аяқ жасау үшін металды құю және соғу, сондай-ақ ағашты тегістеу қолданылады, ал ыдыс-аяқ жасау үшін құюды немесе мүсіндеуді қолдануға болады. Киім былғарыдан ерекшеленеді немесе тоқу-киіз өндірісінің нәтижесі болып табылады. Дәстүрлі қолөнер тек материалмен ғана емес, сонымен қатар әртүрлі материалдарды өңдеу технологиясымен де сипатталды. Сондықтан, болашақта, екіншісіне сәйкес келетін өндірісті бөлуден басқа XIX ғасырдың жартысында шығармашылық түрлері бойынша бөлу материалдық-технологиялық белгілер негізінде жүзеге асырылды [9, б. 59]: өнім жасалған материал (металл, керамика, тоқылған, ағаш, сүйек, шыны); өндірістің техникалық-технологиялық ерекшеліктері (мүсіндеу, сурет салу, монеталау, күйдіру, инкрустациялау); өнім түрі (ыдыс-аяқ, ойыншықтар, төсеніштер, кілемдер, төсек жапқыштар) [10,11].

Зерттеу материалдары және әдістері

Зерттеу барысында жалпы ғылыми және эмпирикалық әдістер қолданылды. Жалпы ғылыми әдістерге әдебиеттерді талдау және ұқсастық

жатады. Бұл әдіс ғылыми дереккөздерге сүйене отырып, зерттеу тақырыбы бойынша бұрыннан бар білімдер мен идеяларды жинақтауға мүмкіндік берді. Әдебиеттерді талдау барысында сәндік-қолданбалы өнер мен дизайн туралы мақалалар, кітаптар және басқа да ғылыми жұмыстар қарастырылды. Сонымен қатар, салыстырмалы талдау мен бақылау эмпирикалық әдістер ретінде қолданылды. Зерттеу үшін арнайы онлайн-сұхбаттар ұйымдастырылып, оның нәтижелері салыстырмалы талдау мен бақылау жүргізу үшін пайдаланылды.

Бұл әдістер зерттеу тақырыбының кешенді түрде қарастырылуына, тарихи сабақтастық пен қазіргі заманғы тенденциялардың бірігуін терең түсінуге мүмкіндік берді. Әдебиеттерді талдау, салыстырмалы талдау және бақылау әдістері сәндік-қолданбалы өнер мен дизайнның эволюциясын түсінуге және оның қазіргі заманғы дизайн мен қолданбалы өнерге әсерін анықтауға негіз болды.

Талдау мен нәтижелер

Зерттеу барысында сәндік-қолданбалы өнердің эволюциясын және оның қазіргі заманғы дизайнға әсерін қарастырған кезде, бірнеше маңызды аспектілер анықталды. Тарихи сабақтастық – сәндік-қолданбалы өнер өткеннен бүгінге дейін бірқатар өзгерістер мен дамулардан өтті. Бұл процесс өнердің уақыт талабына сай бейімделіп, жаңа дәуірде жаңа формалар мен идеяларды қабылдай отырып өзгеруін көрсетеді. Әр кезең өз ерекшеліктерін қалдырып, қазіргі заманғы дизайнерлерге көптеген мәдени дәстүрлер мен тарихи мұраларды зерттеуге мүмкіндік берді.

Дәстүрлер мен заманауи технологиялардың бірігуі – заманауи дизайнерлер жаңа технологияларды қолдана отырып, дәстүрлі әдістерді белсенді түрде қолданады. Мұндай үйлесім тек эстетика мен функционалдылықты қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен қатар қолөнер мен өнердің құндылықтарын сақтауға да мүмкіндік береді. Бұл үрдіс әсіресе тоқыма, керамика және жиһаз салаларында айқын байқалады. Дәстүрлердің сақталуы мен жаңа технологиялардың бірігуі арқылы бірегей және функционалды өнімдер пайда болады.

Қолмен жұмыс істеуге деген қызығушылықтың жандануы – жаппай өндіріс кезеңінде қолдан жасалған бұйымдарға деген қызығушылық қайта жанданды. Заманауи тұтынушылар бірегейлікті бағалай отырып, авторлық шеберханалар мен кішігірім шығармашылық өндірістердің танымалдылығы артып келеді. Бұл тренд тек өнеркәсіптің дамуымен ғана емес, сонымен қатар мәдениет пен қолөнердің дамуына да ықпал етеді.

Экологиялық аспектілер – соңғы жылдары тұрақты дизайн мен экологияға деген қызығушылықтың артуы байқалады. Сәндік-қолданбалы өнер шеберлері экологиялық таза технологияларды пайдалана отырып, қайта өңделген материалдарды көптеп қолдана бастады. Бұл жаппай өндіріс пен экологияны үйлестіре отырып, тұтынушылар арасында жаңа құндылықтарды қалыптастыруға бағытталған қадам болып табылады.

Мәдениетаралық әсерлер – жаһандану мен әртүрлі мәдени дәстүрлердің бір-бірімен араласуы заманауи дизайнды байыта отырып, өнердің жаңа мүмкіндіктерін ашады. Заманауи дизайнерлер әртүрлі мәдениеттердің элементтерін біріктіру арқылы бірегей шешімдер қабылдайды. Бұл түрлі стильдер мен материалдардың үйлесімі арқылы жаңа визуалды тілдер мен дизайн концепциялары пайда болуына мүмкіндік береді.

Қорытынды

Бұл зерттеу сәндік-қолданбалы өнердің эволюциясын және оның қазіргі заманғы дизайнға әсерін айқын көрсетті. Қолөнер мен дизайн арасындағы байланыс өткен ғасырлар бойы сақталып, заманауи дизайнерлердің жұмысында әлі күнге дейін көрініс табуда. Өткен дәуірдің дәстүрлерін сақтай отырып, заманауи технологиялармен үйлескен өнімдер өнер мен функционалдылықтың тепе-теңдігін қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, қолөнердің экологиялық және мәдени аспектілері қазіргі кезде маңызды рөл атқарады.

Осылайша, сәндік-қолданбалы өнердің эволюциясын зерттеу бізге заманауи дизайнның мәдени тамырларын жақсырақ түсінуге көмектесіп қана қоймайды, сонымен қатар инновацияға деген ұмтылысымыздағы дәстүрлердің құндылығын маңызды еске салады. Сайып келгенде, өткен мен қазіргі арасындағы бұл өзара әрекеттесу болашақ үшін жаңа көкжиектер

ашады, мұнда өнер мен функционалдылық адам өмірінде өз орнын таба береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Омарбеков, Т.О. Қазақстанның ежелгі заманнан бүгінгі күнге дейінгі тарихы. – Алматы: - 1996. – Т. 1. – 544 б. - ISBN 9965-10-257-6.
2. Қабылдаушы, О.Н. XX-XXI ғасырдың басындағы Қазақстан сәулетінде сәулеттік ою-өрнекті дамыту (Алматы қ. мысалында): автореф. Али канд. архе. – Бішкек: - 2015. – 26 б. - ISBN 978-9965-17-048-0.
3. Соколова, М.С. Мәдениет-өнер-өндіріс жүйесіндегі сәндік-қолданбалы өнер // Магнитогорск мемлекеттік университеті. ОМ хабаршысы. – Магнитогорск: - 2007. – № 76. – Б. 57-63.
4. Халық шеберлері. Дәстүрлер, мектептер. - Т.1. Мақалалар жинағы / ред. М.А. Некрасова. – М.: Бейнелеу өнері, - 1985. – 296 б. - ISBN 5-7555-0210-X.
5. Смирнова, Н.Б. Қазіргі мәдениеттегі халықтық сәндік-қолданбалы өнердің рөлі мен орны // Білім беру интеграциясы. – 2006. – № 2. – Б. 127-132.
6. Медушевская, О. Теория и методология когнитивной истории. – М.: РГГУ, 2008. – 361 с. ISBN 978-5-7281-1053-5.
7. Соколова, М.С. Дәстүрлі қолөнер мен оның қоғамдық өмірдегі рөлі. – М.: Наука, - 2004. – 320 б. - ISBN 978-5-02-026246-1.
8. Ғали, А.Ғ. Қазақ қолөнерінің тарихы және қазіргі заманғы дизайндағы қолданылуы. – Алматы: ҚазҰУ, - 2017. – 184 б. - ISBN 978-601-04-1605-7.
9. Салемгереев, Е.Н. Сәндік-қолданбалы өнердің өркендеу кезеңдері және оның қазақ мәдениетінде алатын орны. – Алматы: Ғылым, - 2015. – 210 б. - ISBN 978-601-04-0321-6.
10. Исламова, С.Б. Сәндік-қолданбалы өнердің шығармашылық әлеуеті мен қазіргі заманғы дизайнерлік шешімдердегі дәстүр мен инновацияның үйлесімі. – Астана: Фолиант, - 2018. – 150 б. - ISBN 978-601-07-1541-2.
11. Ақмұратов, А.М. Ұлттық қолөнердің қазіргі уақыттағы жағдайы мен мәдениетаралық байланыстары. – Алматы: Арыс, - 2019. – 220 б. - ISBN 978-601-03-4340-3.

А. Байдабеков, К. Есентаева

*Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева,
Астана, Казахстан*

Эволюция декоративно-прикладного искусства и его влияние на современный дизайн архитектурной среды

Аннотация. В этой статье речь идет об эволюции декоративно-прикладного искусства и его значении в современном дизайне. Особое внимание уделяется историческому развитию различных стилей и техник, возникших под влиянием культурных, социальных и технологических изменений. Важным аспектом является рассмотрение традиционных ремесел и их трансформации в современных условиях. В статье анализируется, как элементы декоративно-прикладного искусства, включая текстиль, керамику и мебель, интегрируются в современный дизайн для создания уникальных эстетических решений и идентичностей. Было отмечено, что современные дизайнеры используют исторические мотивы и приемы, адаптируя их к требованиям сегодняшнего дня. Также рассматривается влияние современных технологий на производство и распространение продукции, что позволяет сохранять национальные традиции и передавать их следующим поколениям. Подчеркивается важность симбиоза прошлого и настоящего как основы для создания нового визуального языка, способствующего культурному обмену и устойчивому дизайну. Кроме того, изучение эволюции декоративно-прикладного искусства таким образом помогает нам лучше понять культурные корни современного дизайна и является важным напоминанием о ценности традиций в нашем стремлении к инновациям. В конечном итоге это взаимодействие прошлого и настоящего открывает новые горизонты для будущего, в котором искусство и функциональность продолжают находить свое место в жизни человека.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, история, традиции, современный дизайн, архитектура, ремесло, эстетика.

A. Baidabekov, K. Yessentayeva

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

The evolution of decorative and applied art and its influence on the modern design of the architectural environment

Abstract. This article discusses the evolution of decorative arts and their importance in contemporary design. Particular attention is paid to the historical development of various styles and techniques influenced by cultural, social and technological changes. An important aspect is the consideration of traditional crafts and their transformation in modern conditions. The article analyzes how elements of decorative arts, including textiles, ceramics and furniture, are integrated into contemporary design to create unique aesthetic solutions and identities. It is noted that contemporary designers use historical motifs and techniques, adapting them to the requirements of the present day. It also examines the influence of modern technologies on the production and distribution of products, which allows national traditions to be preserved and passed on to future generations. The importance of symbiosis of the past and the present is emphasized as a basis for the creation of a new visual language that promotes cultural exchange and sustainable design. In addition, studying the evolution of decorative arts in this way helps us better understand the cultural roots of contemporary design and is an important reminder of the value of tradition in our quest for innovation. Ultimately, this interaction between past and present opens up new horizons for a future in which art and functionality will continue to find their place in human life.

Keywords: decorative and applied arts, history, traditions, modern design, architecture, crafts, aesthetics.

References

1. Omarbekov, T.O. History of Kazakhstan from ancient times to the present day. – Almaty: - 1996. – T. 1. – 544 p. - ISBN 9965-10-257-6.
2. Receptor, O.N. Development of architectural ornament in the architecture of Kazakhstan at the turn of the XX-XXI centuries (on the example of Almaty): author's ref. Ali kand. arche. – Bishkek: - 2015. – 26 p. - ISBN 978-9965-17-048-0.
3. Sokolova, M.S. Decorative and applied arts in the system of culture-art-production // Magnitogorsk State University. Bulletin of OM. – Magnitogorsk;, - 2007. – No. 76. – P. 57-63.
4. Folk craftsmen. Traditions, schools. - T.1. Collection of articles / ed. M.A. Nekrasova. – M.: Fine Arts, - 1985. – 296 p. - ISBN 5-7555-0210-X.
5. Smirnova, N.B. The role and place of folk decorative and applied arts in modern culture // Educational integration. – 2006. – No. 2. – P. 127-132.
6. Medushevskaya, O. Theory and methodology of cognitive history. – M.: RGGU, 2008. – 361 p. ISBN 978-5-7281-1053-5.

-
7. Sokolova, M.S. Traditional crafts and their role in public life. – M.: Nauka, - 2004. – 320 p. - ISBN 978-5-02-026246-1.
 8. Gali, A.G. History of Kazakh crafts and their use in modern design. – Almaty: KazNU, - 2017. – 184 p. - ISBN 978-601-04-1605-7.
 9. Salemgereev, E.N. Stages of development of decorative and applied arts and their place in Kazakh culture. – Almaty: Nauka, - 2015. – 210 p. - ISBN 978-601-04-0321-6.
 10. Islamova, S.B. The creative potential of decorative and applied arts and the combination of tradition and innovation in modern design solutions. – Astana: Foliant, - 2018. – 150 p. - ISBN 978-601-07-1541-2.
 11. Akmuratov, A.M. The current state of national crafts and intercultural relations. – Almaty: Arys, - 2019. – 220 p. - ISBN 978-601-03-4340-3.

Авторлар туралы мәліметтер:

Байдабеков Әуез Кеңесбекұлы – техника ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қ.И. Сәтбаев көш. 2, Астана, Қазақстан.

Есентаева Карина Ерланқызы – хат-хабар авторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің магистранты, Сәтбаев көш. 2, Астана, Қазақстан.

Информация об авторах:

Байдабеков Ауез Кенесбекович - доктор технических наук, профессор, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, ул. К.И. Сатпаева 2, Астана, Казахстан.

Есентаева Карина Ерланқызы - автор-корреспондент, магистрант, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, ул. Сатпаева 2, Астана, Казахстан.

Information on authors:

Baidabekov Auyez Kenesbekovich - Doctor of Technical Sciences, professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, K.I. Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.

Yessentayeva Karina Yerlankyzy – corresponding author, master's student, L.N.Gumilyov Eurasian National University, st.Satpayev 2, Astana, Kazakhstan.